

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
англійської філології
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

викладач Вінницького
торгівельно-економічного
коледжу
Київського національного
торгівельно-економічного
університету

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КВАНТИФІКАТОРІВ У СУЧАСНИХ ГРАМАТИЧНИХ СТУДІЯХ

Питання, пов'язані з категоріальним статусом, особливостями дистрибуції та сполучуваності слів-квантифікаторів у контексті їх становлення та утвердження в граматичній підсистемі англійської мови, досі залишаються на периферії граматичних студій в англістиці. Труднощі у визначенні особливостей вживання й функціонування квантифікаторів, насамперед, пов'язані з характером їхньої семантичної структури, яка містить семи, що перетинаються з наявними в інших частиномовних одиницях.

Отже, об'єктом цієї статті є клас слів-квантифікаторів англійської мови, особливості його функціонування, враховуючи внутрішні і зовнішні чинники мовного розвитку. Під терміном «квантифікатори» (із лат. *quantum* – скільки) розуміють слова, семантика яких характеризується високим ступенем узагальненості та які позначають неконкретну кількість типу: *all, each, some, any, every, several, much, many, a lot of, little, few, a little, a few, either, more, none*. Категорія кількості (у тому числі група квантифікаторів як лексико-граматична система вираження неозначеної кількості) неодноразово слугувала темою дисертаційних досліджень, монографій, наукових статей (І.Є. Грачова, С.А. Жаботинська, О.О. Молчанов, С.О. Швачко, Є.В. Щebetенко), серед зарубіжних дослідників цю проблематику вивчали Дж. Лакоф, Дж. Карден, Г. Хог, Д. Лайфут.

Враховуючи значні досягнення вітчизняної (В.З. Панфілов, А.М. Пешковський, Є.В. Падучева, Т.А. Яцук) та зарубіжної (Р. Квірк та С. Рен, С. Грінбаум та ін.) лінгвістичної думки, у вивченні слів-квантифікаторів певна кількість питань і досить залишається невивченими. Дослідницькі пошуки мають бути звернуті на розвиток та становлення цієї групи серед інших частин мови. Отже, метою статті є різні сучасні лінгвістичні парадигми, дослідження яких спонукає на пошук відповіді про статус цих одиниць як формоутворюючих конститuentів поля кількості. Отож, завданням статті є визначення місця й ролі слів-квантифікаторів серед інших частин мови. У цьому зв'язку актуальним виявляється дослідження класу слів-квантифікаторів на новій методологічній основі.

Мовна категорія кількості є результатом складної та суперечливої взаємодії об'єктивного світу та реалізації когнітивного досвіду. У процесі аналізу засобів вербалізації категорії кількості виявляються суперечності не лише логічного, а й граматичного плану, що слугує підтвердженням того, що закони розвитку категорії кількості в об'єктивному світі, свідомості та мові неоднакові.

Свого часу на багатогранність і різноплановість поняття «кількісність» звертав увагу І.О. Бодуен де Куртене, виділяючи «математичну кількісність» та «кількісність мовного мислення». Він зазначав, що категорія кількості – одна з філософських категорій, що знайшла специфічне відображення в математичному мисленні, але разом із кількісним математичним мисленням варто розглядати кількісний бік мовного мислення, в якому об'єктивно наявна кількість утворює мовну категорію [3, с. 312].

У своїх працях О.О. Холодович здійснив спробу створити загальну теорію множинності в мові, дедуктивно вивівши 12 типів множинності та об'єднав їх у 6 підтипів:

- 1) означена-неозначена множинність (горошини – горох);
- 2) множинність предметів – множинність предметна, де друге значення – множинність однакових частин, які створюють один предмет (руки – граблі);
- 3) множинність конкретна, т.т. суцільна, – дискретна (звірина);
- 4) множинність однорідна – неоднорідна (луги – ліс і вода);
- 5) множинність арифметична як сума складових елементів – алгебраїчна як сукупність (суниця – лижі);
- 6) множинність тотальна, що охоплює всю сукупність, – партитивна, яка охоплює певну частину сукупності (столи – три столи) [9, с. 2–3].

У мові категорія кількості представлена певними значеннями. У лінгвістичних дослідженнях чітко прослідковується виділення лише двох значень кількості: визначена й невизначена, яка включає в себе приблизну [7, с. 4–5]. Засобом вираження неконкретної кількості в англійській мові є особлива група лексико-граматичних одиниць, які називаються словами-квантифікаторами. Назва класу відображає їх характерну рису, яка полягає у відтворенні цими словами абстрактного й досить узагальненого за своєю природою значення кількості [7, с. 1]. Термін «квантифікатори» був запроваджений у науковий обіг ще О. Есперсеном.

Системні відношення квантифікаторів англійської мови можна зобразити таким чином:

1. Слова, які виражають певну кількість:
  - а) одиничність (*each, any, one, everysome, either*);
  - б) подвійність (*two, both, a pair*);
  - в) слова зі значенням кількості (*a dozen, a score*) і кількісні числівники;
2. Слова зі значенням невизначеної кількості.

Зміст поняття неозначеної кількості – це точно не визначена сукупність, яка може мати різний ступінь ви-
яву, зокрема:

- а) мала неозначена кількість (*no, few, little, any, some*);
- б) велика неозначена кількість (*many, much, thousands, all*);
- в) надзвичайно велика неозначена кількість (*crowd, ocean, multitude, a great number of, a great deal of, power, peck*);
- г) інші значення (*over ten, a score or two*).

3. Кількісні слова, які характеризують дію:

- а) зі значенням темпоральної характеристики (*always, often, anywhere*);
- б) зі значенням локативної характеристики (*everywhere, anywhere, at any place*);
- в) зі значенням неоднорідної дії (*once, twice, thrice, four times, many times*) [1, с. 3].

Р. Квірк та С. Грінбаум поділяють слова-квантифікатори на такі підгрупи :

- замкнута система квантифікаторів (*closed-system quantifiers*), які, у свою чергу, діляться на:
  - *many, (a) few, several* тощо, які вживаються з обчислювальними іменниками у множині;
  - *much and (a) little* із необчислювальними іменниками;
- відкритий клас фразових квантифікаторів (*a large open class of phrasal quantifiers*), які діляться на:
  - *general partitives*;
  - *typical partitives*;
  - *measures* [22, с. 64–65].

У характеристиці кількісних числівників та інших класів слів варто звернути увагу на синтаксичну подібність кількісних числівників із лексичними одиницями типу *some, several, many, much, few, little* тощо, відомі як неозначено-кількісні займенники або квантифікатори (*quantifiers*). Щодо семантики цих одиниць, як кількісні числівники, так і квантифікатори позначають множинність предмета [5, с. 21].

Числівник у мові реалізує тільки точне значення числа 1, на відміну від інших квантитативних одиниць, є носієм неускладненої семи числа. Отож, варто зазначити, що поняття числа й кількості близькі, але не тотожні. Число може позначати кількість, але останнє не обов'язково виражається числом. І тому дуже часто два класи слів – числівників і квантифікаторів – об'єднують в один. Зауважимо, що числівники англійської мови взаємодіють з усіма лексичними квантифікаторами та посідають центральне місце серед лексичних квантитативних одиниць [4].

Погляди на статус названих слів можна розподілити на дві групи:

- квантифікатори – це самостійна частина мови;
- квантифікатори і числівники належать до одного класу слів.

Неможливість побудови спільної парадигми для числівників та квантифікаторів обґрунтовано в праці Є.В. Щебетенко (1976), яка виділила квантифікатори в самостійну частину мови, семантика й синтаксис яких відрізняється від числівників. На її погляд, у загальній категорії кількості клас слів-квантифікаторів посідає значне вагомe місце та всі члени цієї групи є часто вживаними. Кількісна ознака стала основою для об'єднання квантифікаторів в єдину лексико-граматичну систему, а ознака «невизначена кількість», якою володіє кожен член цієї групи, структурно-граматичні особливості й загальні закономірності функціонування дали змогу визначити цей клас як єдину систему [10, с. 2–4].

З іншого боку, О.О. Молчанов стверджує, що квантифікатори і числівники є однією частиною мови. Єдиний критерій, який дає змогу трактувати квантифікатори як неозначені займенники, – здатність цих слів виступати у функції означення іменника. Але функція означення характеризує також інший підклас квантифікаторів – кількісні числівники, але про належність числівників до займенників не йдеться. І тому зазначена структурна особливість квантифікаторів суперечить трактовці цих слів як лексем повнозначної семантики, адже функція кількісних означень, яку виконують квантифікатори, є за своєю суттю функцією службовою [6, с. 7].

Концептуальні засади традиційної граматики почати є завузькими для повного розкриття природи слів-квантифікаторів, і тому ми звертаємося до інших лінгвістичних парадигм.

Дескриптивна граMATика обмежується тим, що визначає числівники «нумеративними прикметниками», а квантифікатори – «неозначеними прикметниками», які входять у розряд ідентифікуючих ад'єктивних слів (за Rense та Emery). Генеративний напрям зробив істотний внесок у дослідження категорії кількості. Поява генеративних граMATик призвела до зміни в поглядах на ім'я числа. Якщо для дескриптивних досліджень числівник був свого роду «пасинком», то тут він став «улюбленим дитям» [5, с. 28].

Дослідники цього напрямку, докладно й усебічно аналізуючи слова-квантифікатори в породженні речення, виокремлюють числівники з групи квантифікаторів, зазначаючи їх категоріальну несумісність (Lakoff 1974, Aldridge 1982, Carden 1976).

Принципи відмінності числівників від квантифікаторів були сформовані в деяких зазначених працях [8, с. 129–130]:

- числівники виражають визначеність, в той час як квантифікатори – невизначеність числа (Katz 1977);
- між квантифікаторами і числівниками є різниця в механізмах лексикалізації глибинних структур (Hogg 1977);
- існує також внутрішнє відмежування квантифікаторів від числівників у плані наявності початкового ступеня «рахунку» у числівників, за відсутності кінцевого, та навпаки, відсутність початкового ступеня «рахунку» у квантифікаторів і наявність кінцевого (Щебетенко 1977).

У сучасному англійському та американському мовознавстві є два підходи щодо систематизації мовних одиниць: частини мови (*parts of speech*) та класи слів (*word classes*). Термін *word classes* (класи слів) є більш поширеним, оскільки він є прозорішим і позначає об'єднання окремих слів у класи з урахуванням їхньої морфології, семантики й ролі в структурі речення [15, с. 206; 16, с. 7; 21, с. 55]. До них належать іменник, дієслово, прикметник і прислівник, які є відкритими класами, а займенник, прийменник, сполучник є закритими. Останні включають також артикль, допоміжні елементи, клітики, поєднувальні елементи, вигук, заперечні частки, квантифікатори, постпозитиви, форми-PRO, маркери ввічливості [15, с. 91].

Дж. Олсон виокремлює 12 частин мови: традиційні – іменник, прикметник, займенник, прийменник, дієслово, прислівник, фразові дієслова, а також нетрадиційні – артикли та демонстративи, **квантифікатори** і дистрибутиви [12].

Деякі структуралісти, зокрема Ч. Фріз, виокремлюють чотири частини мови в сучасній англійській мові: основні (чотири класи) й функціональні (п'ятнадцять підкласів), а саме на зразок *one, all, both, two, this, each, few, many, more, most, some, any, its*, які є маркерами перших [18, с. 88–89].

У генеративній граматиці, як правило, виділяють такі типові лексичні категорії: іменник (N), дієслово (V), прикметник (Adj) та прийменник (P), а також: прислівник (Adv) (*quickly, soon ...*), сполучник (Conj) (*and, but, or ...*), детермінатив (Det) (*a, the, this, these ...*), допоміжні дієслова (Aux) (*have, will, should ...*) та квантифікатори (Q) (*all, every, some ...*) [13; 17; 19; 23 та ін.].

Згідно з І. Ціммерманном, кожна синтаксична одиниця категоризується як певний пучок ознак зі специфікацією проєкцій лексичних одиниць у синтаксичні конструкції, які володіють тим чи іншим набором указаних ознак. До вже наявних вона додає (V, N, A і т.д.) ознаки детермінатива (Det), прислівника (Adv), **квантифікатора (Q)** і сполучника (Conj), для того щоб показати більшу диференційованість класів слів. Якщо брати до уваги названі додаткові категорії, то кількість класів збільшується порівняно з наявними в традиційній граматиці. Особливе місце у цій класифікації належить кванторам [24, с. 865–867].

У цьому зв'язку хотілося б також зазначити, що в сучасних англійських граматиках квантифікатори представлені як окремий клас слів [11; 20 тощо]. Їх, зокрема, визначають як «слова або фрази на зразок *few, little, plenty (of)*, які модифікують іменник і показують ступінь його (не)злічуваності» [11, с. 88].

Автори “Collins Cobuild English Grammar” будують свою частиномовну класифікацію, намагаючись поєднати когнітивний та традиційний підходи, виокремлюючи прикметники, присвійні займенники, квантифікатори, числівники та кваліфікатори в одну групу з огляду на те, що вони подають інформацію про людей і про речі [14]. Отже, головною причиною нового звертання до проблеми частин мови є ті кардинальні зміни у сфері лінгвістики, які виникли з появою когнітивного підходу.

З усього вищезазначеного робимо висновок, що клас слів-квантифікаторів становить цікавий об'єкт для подальшого лінгвістичного дослідження, адже цей клас, на нашу думку, є гібридним, який поєднує характеристики багатьох інших частин мови, зокрема займенника, прикметника та числівника. Зважаючи на все це, можна сформулювати дефініцію слів-квантифікаторів. Квантифікатори – це слова, які об'єднані значенням невизначеної кількості, що являють собою єдину специфічну уніфіковану систему, яка в мові є одним з особливих засобів вираження кількісних відношень.

Перспективи подальшого розвитку полягають у тому, що англійські слова-квантифікатори треба досліджувати не тільки на сучасному етапі, а й в історії англійської мови в різних текстах з урахуванням новітнього методологічного інструментарію.

Література:

1. Анан'єва О.С. Квантитативні та кореляційні невизначеності в англійській мові. URL: www.sworld.com.ua/simpoz2/211 (дата звернення: 02.02.2018).
2. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка. М., 1966. 200 с.
3. Бодуэн де Куртене И.А. Количественность в языковом мышлении: Избранные труды по общему языкознанию. М., 1963. Т. 2. С. 311–324.
4. Грачова І.Є. Структурно-семантична своєрідність класу слів-квантифікаторів. Діахронічний аспект. Вінницький педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія «Філологія» (мовознавство). 2012. Вип. 1. С. 113–116.
5. Жаботинская С.А. Когнитивные и номинативные аспекты класса числительных (на материале современного английского языка). Москва, 1992. 216 с.
6. Молчанов А.А. Роль квантификаторов в семантической интерпретации предложения: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Минск, 1980. 23 с.
7. Науменко Н.И. Средства передачи значения размытого количества именем числительным в современном английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Л., 1984. 19 с.

8. Теории грамматики: лексико-грамматические классы и разряды слов: Сб. научно-аналитических обзоров / АН СССР ИНИОИ; М., 1990. 202 с.
9. Холодович А.А. Категория множества в японском в свете общей теории множества в языке. Л., 1946. Вып. 10. С. 15–36.
10. Щебетенко Е.В. Группа квантификаторов как лексико-грамматическая система выражения неопределенного количества в английском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1977. 16 с.
11. Alexander L.G. Longman English Grammar. London, 1998. 374 p.
12. Allsop J. Cassell's Students' English Grammar. London, 1991. 327 p.
13. Chomsky N. Lectures on Government and Binding: the Pisa Lectures. Berlin, 1993. 346 p.
14. Collins Cobuild English Grammar. London, 1995. 486 p.
15. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge, 1995. 489 p.
16. Dixon R.W. A New Approach to English Grammar on Semantic Principles. Oxford, 1992. 398 p.
17. Freidin R. Foundations of Generative Syntax. Cambridge (Mass.), 1992. 368 p.
18. Fries Ch. The Structure of English. London, 1952. 395 p.
19. Haegeman L., Gueron J. English Grammar. A Generative Perspective. Malden, 1999. 672 p.
20. Lightfoot D. Principles of Diachronic Syntax. Cambridge, 1979. 430 p.
21. Palmer F. Grammar. London, 1990. 205 p.
22. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London, 1985. 1779 p.
23. Riemsdijk H. van, Williams E. Theory of Grammar. Cambridge (Mass.), 1986. 366 p.
24. Zimmermann I. Syntactic categorization. Berlin, 1987. P. I. P. 865–867.

Анотація

I. ГРАЧОВА, О. РАДУДИК. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КВАНТИФІКАТОРІВ У СУЧАСНИХ ГРАМАТИЧНИХ СТУДІЯХ

У статті коротко подане бачення авторів сучасних концептуальних тенденцій та перспектив розвитку граматики, а саме категорії кількості у світі оновлених підходів до вивчення граматичних категорій. Розглянуто клас слів-квантифікаторів та його місце у системі частин мови.

Ключові слова: дистрибутиви, детермінативи, квантифікатори, кількість.

Анотация

И. ГРАЧЕВА, Е. РАДУДИК. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ КВАНТИФИКАТОРОВ В СОВРЕМЕННЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ СТУДИЯХ

В статье коротко изложено видение авторов современных концептуальных тенденций и перспектив развития грамматики, а именно категории количества в свете новых подходов к изучению грамматических категорий. Рассмотрен класс слов-квантификаторов и его место в системе частей речи.

Ключевые слова: дистрибутивы, детерминативы, квантификаторы, количество.

Summary

I. GRACHOVA, O. RADYDIK. CONCEPTUAL BASIS OF QUANTIFIERS STUDYING IN MODERN GRAMMAR STUDIOS

The article deals with the authors' view on modern conceptual tendencies and perspective development of grammar in the light of new approaches to grammatical categories. Special attention is paid to the category of quantity and quantifiers as a part of it. The attempts to define their place among other parts of speech were made.

Key words: distributives, determiners, quantifiers, quantity.